

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

Ἡ ΣΠΑΡΤΗ ΜΕΤὰ Τὸν ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚὸν Πόλεμον.

Φημί γάρ τὸ μὲν Ἑλληνικὸν γένος, αὐτὸ αὐτῷ οἰκεῖον εἶναι καὶ ἑυγγενές . . . οὐδ' ἄρα τὴν Ἑλλάδα Ἕλληνες ὄντες κερῶσιν, οὐδέ οἱ κτήσεις ἐμπρήσουσιν· οὐδέ ὁμολογήσουσιν ἐν ἐκάστη πόλει πάντας ἐχθροὺς εἶναι.

(Πλάτ. Πολιτ. Βιβλ. V.)

Οἱ Ἀθηναῖοι νικηθέντες ἐγκατέλιπον ἀφιλονείκητον τὸ κράτος εἰς τὴν ἀντίζηλον Σπάρτην, ἣτις ἔμενε πραγματικῶς προστάτης καὶ αἰρετοκρετῆς τῆς Ἑλλάδος, καθὼς πάλαι ποτε αἱ Ἀθῆναι (α). Κατὰ δυστυχίαν ἡ νίκη δὲν ἐβλάψεν ὀλιγώτερον τὴν Σπάρτην ἀπὸ τὰς ἠττηθείσας Ἀθήνας, ὡς καὶ αἱ Ἀθῆναι ποτε ἀπὸ τοὺς νικηθέντας Πέρσας. Σκεπτόμενος δέ τις εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ εἰς τοὺς φυσικοὺς καὶ πολιτικοὺς χαρακτῆρας τῶν δύο μαχομένων μερῶν, συμπεραίνει εὐκόλως, ὅτι, ὅποιοσδήποτε λαὸς ἤθελεν ὑπερισχύσει εἰς τὴν ἐμφύλιον πάλην, ἔπρεπε ν' ἀνατρέψῃ τὸ πολίτευμα τοῦ ἄλλου, νὰ βλάψῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν ἐχθρόν του, καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας· ἐνῶ εἰς τὴν πρώτην περίστασιν οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι ἐβλάβθησαν ἀπὸ τὴν οἴησιν καὶ τὰ λάφυρα, μεταβάλλοντες ἐκ τούτου τὰ ἔθη καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν.

(α) Θουκυδ. Ἐργαζ. Α. § 76.— Ξενοφ. Ἑλληνικ. Ἱστορ.

Τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τοῦ Λυσάνδρου, καὶ ἡ δολία κυβέρνησις αὐτοῦ ἐπετάχυνε τὴν παρακμὴν τῆς Σπάρτης, ἐπιφέρονσα ἐπίσημον μεταβολὴν ἐσωτερικῶς εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου· καὶ βλάβην ὄχι μετρίαν, εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὑπόληψιν καὶ πολιτικὴν τῆς πατρίδος του.

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, καὶ ἡ πολυχρόνιος αὐτοῦ διαμονὴ ἐπροξένησε καὶ ἀσθενεῖάν τινα εἰς τὴν ἀρχαίαν νομοθεσίαν, καὶ χρηματικὴν ἀνάγκην. Μετὰ τὴν νίκην ὁ Λύσανδρος προφασιζόμενος, καθὼς ποτε οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ μάλιστα ὁ Περικλῆς, τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, εἰσῆξεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀνευδρουῆς Σπάρτης τὰ λάφυρα καὶ τὰ πλούτη τῶν νικηθέντων λαῶν: ὡς νὰ ἦτο δυνατόν, λέγει ὁ Χαιριωναῖος, νὰ καταφρονήσῃ ὁ κατὰ μέρος πολίτης, ὅτι ἤρχησε νὰ τιμᾶ κοινῶς ἡ πολιτεία. Μετὰ πλειοτέρας ὀρμῆς χύνονται οἱ καλοὶ, ἢ κακοὶ ἔθισμοι ἀπὸ τοῦ ὕψος τῆς κυβερνούσης ἀρχῆς εἰς τοὺς πολίτας, παρὰ ἀπὸ τούτους εἰς ἐκείνην ἐναντίον τῆς εἰδικῆς βαρύτητος τῶν βευστῶν (α). Ἡ παλαιὰ νομοθεσία τοῦ Λυκούργου κατεφρόνει τὸ χρυσίον καὶ κατεδίκάζε τὸν εἰσάγοντα· ἡ δὲ νῦν Σπάρτη ἐδέχθη καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ ἐτίμησε τὸν Λύσανδρον (β). Οὗτος, κατὰ μίμησιν τοῦ Περικλέους, ἤνοιξε τοὺς λιμένας τῆς Λακωνίας εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν πόλιν εἰς τὴν πολυτέλειαν· ἐκωλόδωσε τὴν

(α) Οὐ γὰρ ἦν δημοσία τιμώμενον τὸ χρυσίον, ὀρῶντες, ἰδίᾳ καταφρονεῖν, ὡς ἀχρήστου· ἀλλὰ καὶ πολλῇ τάχειν ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐπιφρόνουσιν οἱ ἔθισμοι τοῖς ἰδιωτικοῖς βίαις· ἢ τὰ καθ' ἕκαστον ὀλισθήματα καὶ πάθη τὰς πόλεις ἀναπίμπλησι πραγμάτων πονηρῶν.

(Πλούταρχ. εἰς Λύσανδρον § 17.)

(β) Ἄλλ' ὅμως ὁ Λύσανδρος ἐλὼν Ἀθηναίους, πολὺ χρυσίον καὶ ἀργύριον εἰτήγησε, καὶ προσδέξαστο καὶ ἐτίμησαν τὸν ἄνδρα.

(Πλούταρχ. εἰς Λύσανδρον.)

δύναμιν τῶν ὑπουργῶν, διὰ νὰ σμικρύνῃ τὸ κῦρος τῶν νόμων· καὶ ἐπλήρωσε τὰς καρδίας τῶν αὐτουργῶν καὶ ἐγκρατῶν Σπαρτιατῶν ἀπὸ πλεονεξίαν, φιλοπλουτίαν, καὶ τρυφὴν· οὗτος πελεκῶν τολμηρῶς τὰ θεμέλια τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου (α), ἐσχόπευε καὶ αὐτὴν νὰ ἀνατρέψῃ, καὶ τὴν βασιλείαν νὰ μεταβάλλῃ (β)· ὁ θάνατος ὅμως, τὸν ὁποῖον ἀπῆντισεν εἰς μίαν κατὰ τῶν Βοιωτῶν μάχην πλησίον τῆς Ἀλιάρτου, ἐμπόδισε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του· ἀλλ' ἡ διαφθορὰ, τὴν ὁποίαν εἰσήξεν, ἔκολλούθει, πολεμοῦσα μετὰ τῆς σκιάς του τοὺς θεμελιώδεις νόμους τοῦ Λυκούργου. Ὡστε, ἂν ὁ Περικλῆς ἔβλαψε τὰς Ἀθήνας, τὸ πολιτικὸν σύστημα τοῦ Λυσάνδρου ἐπέφερε πολὺ μεγαλητέραν βλάβην εἰς τὴν σώφρονα καὶ ἀνενδεῆ Σπάρτην, ἀνατρέπον καὶ τὴν κοινὴν καὶ τὴν μερικὴν δίκαιαν τῶν πολιτῶν, καὶ τῆς πόλεως, καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης (γ). Ὅθεν αἰ κατὰ τῶν Περ-

(α) Καὶ μετὰ τοῦ νομίσματος πλεονεξίας, φιλοχρηματίας, τρυφῆς ἐνέπλησε τὴν πόλιν. . . . καὶ τοὺς Λυκούργου καταπολεμησάμενος νόμους.
(Πλούταρχ. εἰς Λυκοῦργ.)

(β) Οἷος ὢν πολίτης διαλεύθαις. (Πλούταρχ. εἰς βίον Ἀγησιλάου καὶ Λαίων. Ἀποφθίγγματα.)

(γ) Ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναφέρουσι τὴν ποσότητα τοῦ χρυσίου, δι' οὗ εἶχε διαρθεῖρει τοὺς Ἐφόρους. (Ἑλληνικὴ Ἱστορία Βιβλ. II. Πλούταρχ. αὐτόθι.

Ὁ Διόδωρος βεβαιοῖ, ὅτι ἡ Σπάρτη ἐλάμβανε φόρους περὶ τὰ χίλια τάλαντα.
(Διόδωρ. Βιβλ. XIII.)

Ὁ δὲ Ἰσοκράτ. ἐξηγεῖται οὕτως εἰς τὸν περὶ Εἰρήνης λόγον του·

Τὴν γὰρ πολιτείαν, ἣν ἐπτακοσίοις ἔτεσιν οὐδεὶς οἶδεν οὐχ ὑπὸ κινδύνου, οὐθ' ὑπὸ συμφορῶν νικηθεῖσαν, ταύτην ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ σαλευθῆναι καὶ λυθῆναι παρὰ μικρὸν ἐποίησεν. Ἀντὶ γὰρ τῶν καθεστώτων παρὰ αὐτοῖς ἐπιτηδευμάτων, τοὺς μὲν ἰδιώτης ἐνέπλησεν ἀδικίας, ῥαθυμίας, ἐνομίας, φιλοχρηματίας· τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως, ὑπεροφίας μὲν τῶν Σπαρ-

σῶν νίκαι διέφθειραν τοὺς Ἀθηναίους· ἢ ἄλλως τῶν Ἀθηναίων τὴν Σπάρτην. Οὕτω τὰ ἀπόγεια σημεῖα μεγαλείου καὶ πτώσεως ἐγγίζουσι καὶ σχεδὸν συνέχονται, ὅσάκις ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν: τὴν μετριότητα, λέγω, καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Ὁ Λυκοῦργος εἶχε μορφώσει τοὺς συμπολίτας τοῦ πολεμικοῦς διὰ μόνην ἑμῶς τὴν διατήρησιν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξασθένησιν τῆς νομοθεσίας οἱ Σπαρτιαῖται ἐγέναν φιλοπόλεμοι, ζητοῦντες δι' ὅπλων καὶ δόξαν καὶ πλοῦτον. Διὸ, ἀφοῦ κατεπολέμησαν τὴν Ἀττικὴν καὶ πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις μέχρι τῆς εἰρήνης τῶν Ἡλείων, μὴ εὐρίσκοντες ἐχθροὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔστρεψαν τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, ὅστις τοὺς κατέτρεχε διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀποστάτην ἀδελφὸν του φίλιαν. Οἱ Σπαρτιαῖται διαβάντες μετὰ τοῦ Δερκυλλίδα, καὶ μάλιστα τοῦ ἐμπειροπολέμου Ἀγησιλάου, εἰς τὴν Ἀσίαν κατεπολέμησαν τοὺς Πέρσας. Ἡ περὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν φονικωτάτη μάχη καὶ λαμπρὰ τοῦ Σπαρτιάτου νίκη κατεπτώσῃσε τοὺς Σατράπας, ἐσάλευσε τὸν θρόνον τοῦ Ἀρταξέρξου, καὶ ἐκλόνισεν ὅλην τὴν Ἀσίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἀλλάττει σχέδιον πολέμου, πέμψας εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ῥόδιον, Τιμοκράτην, μετὰ πολλοῦ χρυσοῦ, διὰ νὰ ἐγείρῃ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῆς Σπάρτης, διαφθείρων οὕτως καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν Σπάρτην.

Ἐτοιμάζονται οἱ Λακεδαιμόνιοι, διὰ ν' ἀποκρούσωσι τὸν νέον ἐχθρόν· ἀλλὰ νικηθέντες περὶ τὴν Κνίδον προσκαλοῦσι τὸν Ἀγησίλαον. Οὗτος ἐλυπεῖτο ν' ἀφίση τὸσαύτας εὐκλεεῖς νίκας καὶ ἐλπίδας εἰς τὴν Ἀσίαν· ἀλλ' ὡς εὐπειθὴς Σπαρτιάτης ὑπήκου-

μάχων· ἐπιθυμία· δὲ τῶν ἀλλοτρίων· ὀλεθρίας· δὲ τῶν ὄρκων καὶ τῶν συνθηκῶν κ.τ.λ.

E.14 της K.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

σαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος του· διαβαίνει μετὰ τοῦ ἐξησκημένου αὐτοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην· καταπολεμεῖ τὰ περὶ τὴν Θράκην ἔθνη· κόπτει τὸ Θετταλικὸν ἰππικὸν, καὶ φθάνει εἰς τὸ Κοριωναῖον πεδῖον, ὅπου εὕρισκετο ὁ συμμαχικὸς τῶν Ἑλλήνων στρατός. Αὐτοῦ συγκροτοῦσι τὴν φονικωτέραν καὶ πολυανθρωποτέραν μάχην, ἀφ' ὧσας εἶχον συνάψει μέχους ἐκείνης τῆς ὥρας οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ στρατιῶται, λέγουσιν οἱ Συγγραφεῖς, καὶ τῶν δύο μερῶν, συμβάλλοντες ἀσπίδα πρὸς ἀσπίδα, καὶ σῶμα πρὸς σῶμα, ὤθουν, ὠθοῦντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον, μαχόμενοι μετὰ τοσαύτης λύσσης, ὥστε εἰς βραχὺ διάστημα χρόνου τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἦτο πλήρες νεκρῶν καὶ ἀποθνησκόντων (α). Ἐνίκησε μὲν ὁ Ἀγησίλαος, καὶ ἔδειξε μεγίστην πολεμικὴν ἐμπειρίαν· ἀλλ' ἐγνώρισεν ἐνταυτῷ, ὅποσιν ἐχθροπάθειαν εἶχον οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς Σπάρτης. Τὸ δεκατημόριον τῶν λαφύρων, ἀφιερωθέν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ὑπέβησαν, λέγουσι, τὰ ἑκατὸν τάλαντα (β)· ἀλλὰ τὸ κατὰ τῆς Σπάρτης μῖσος ἦτο τοσοῦτον, ὥστε μαθόντες οἱ σύμμαχοι, ὅτι οἱ Κορίνθιοι ἐζήτουν εἰρήνην μετὰ τῆς Σπάρτης, ἐξύφρανον ἀπάνθρωπον καὶ βδελυρὰν συνομωσίαν, ὥστε εἰς διωρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν σφάττουσι τοὺς Λακωνίζοντας Κορινθίους εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τοὺς ναοὺς, πλησίον τῶν βωμῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπὶ τῆς καθέδρας τῶν δικαστηρίων κριτάς. Ὅθεν, ἂν, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Ξενοφῶντος, εἰδὸν ποτε οἱ ἄνθρωποι σωροὺς σίτου, ἢ φριγάνων, ἢ λίθων, τότε ἐφαίνοντο εἰς τὰς πλατείας σωροὶ νεκρῶν καὶ θυμάτων (γ). Σπανίως ἡ γενικὴ ἱστορία ἀναφέρει δεῦτερον

(α) Ξενοφ. Ἑλληνικ. Ἱστορία Βιβλ. IV. Κεφ. 3.

(β) Ξενοφ. αὐτόθι.

(γ) Ξενοφ. αὐτόθι.

τοιούτου μίσους παράδειγμα· και τούτο, διότι οί Κορίνθιοι βαρυνθέντες από τόν ακατάπαυστον εμφύλιον πόλεμον, έπεθύμησαν τήν ειρήνην! Οί δέ σύμμαχοι, βοηθούμενοι από τούς θησαυρούς τής Περσίας, ώμωσαν νά ταπεινώσωσι τήν αλαζονίαν τής Σπάρτης, και νά έλευθερώσωσι τούς Έλληνας από τόν αγέρωχον αύτής ζυγόν.

Πλήν ή Σπάρτη, ένθουρηθεΐσα τήν παλαιάν της πολιτικήν, έστοχάσθη ν' αποσπάσῃ τήν Περσίαν από τούς συμάχους Έλληνας· γέλλει επί τούτου τόν Άνταλκίδαν, προτείνουσα ν' ασήσῃ εις τήν διάκρισιν τοῦ Μεγάλου Βασιλέως τās κατά τήν μικράν Ασίαν Έλληνικάς Αποικίας, διά τās όποιās έχύθη μέχρις εκείνης τής ώρας τοσοῦτον Έλληνικόν αίμα, παραχωροῦσα αμα και τās Κλαζομενάς και τήν Κύπρον κ.τ.λ. Τοιαύτη εΐναι ή κατασχλημένη ειρήνη τοῦ Άνταλκίδου, τήν όποιαν ὕβριν και ὄνειδος ὅλης τής Ελλάδος ονομάζουσιν (α). Ὡστε ή ένάρετος Σπάρτη, ήτις εΐχε πέμψει τόν Λεωνίδα μετὰ τῶν τριακισίων ν' αποθάνῃ εις τās Θερμοπύλας ὑπέρ τής Ελλάδος, προδίδει ἤδη τήν Ελλάδα δια τὰ προσωπικά της πάθη. Προτιμά νά δουλώσῃ τούς Έλληνας εις τήν Περσίαν, παρά νά σμικρύνῃ τόν πρὸς τούς όμοφύλους βαρύν αύτής ζυγόν. Δουλώνει τās Έλληνικάς Αποικίας εις τήν Περσίαν, διά νά δουλώσῃ αύτῇ τούς έλευθέρους Έλληνας τής Εὐρώπης. Ὁ δέ νικηθεΐς τοςάκις Βασιλεύς, κηρύττει κομπαστικῶς, ότι όποιαδήποτε Δημοκρατία δέν δεχθῆ τās μεταξὺ αύτου και τής Σπάρτης συνθήκας, θέλει καταπολεμηθῆ μέχρι τελείας καταστροφῆς.

Οί Αθηναΐοι πρὸ πολλοῦ ταπεινωθέντες, και οί λοιποί Έλληνες φοβηθέντες, και μῆ έχοντες πλέον Περσικόν χροσίον, εκλι-

(α) Ξενοφ. αὐτόθι. Πλούταρχ. εις Ἀγησίλαον. Ἰσοκράτ. Πανθην. και Πανηγυρ.

ναν τὸν αὐχένα καὶ ἐδέχθησαν τὴν εἰρήνην. Ὁ δὲ βασιλεὺς νικηθεὶς τοσάκις διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐγένεν ἐξ ἀπρούπτου αἰρετοκριτῆς τῆς Ἑλλάδος (α). Περὶ τίνος ἐπολέμησαν οἱ Ἕλληνες πεντήκοντα περίπου ἔτη; Διατί ἐρημώθησαν αἱ πόλεις; κατηδαφίσθησαν τείχη; ἐχύθη τοσοῦτον Ἑλληνικὸν αἷμα εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν; ποῖον τὸ τέλος τοσοῦτων ἀγώνων; ἡ ὠφέλεια τῆς Περσίας, ἡ ὑποδούλωσις τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μεγάλου Βασιλέως; ἡ ὑπεροχὴ τῆς Σπάρτης εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ πρόοδος τῆς διαφορᾶς εἰς τὴν Νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου. Τοιαῦτά εἰσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς διαφορᾶς, τῆς ἀδικίας, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους τῶν Ἑλλήνων διχνοίας (β).

Ἡ δὲ κενόδοξος Σπάρτη μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀνταλκίδου κηλούθει ἀνεμποδίστως τὸ σύστημα τῆς προεδρίας της, προστάζουσα Ἀσιατικῶς εἰς τοὺς Μαντινεῖς νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν ὁ Ἀγησίλαος τὴν πόλιν αὐτῶν· βιάζει τοὺς Φλιασίους νὰ δεχθῶσι τοὺς Λακωνίζοντας ἐξορίστους· ἐξουσιάζει τὴν Ποτίδαιαν· ταπεινώνει τοὺς Ὀλυνθίους καὶ Ἀργεῖους· καὶ, καθόσον ἐξησθένει τὸ πρὸς τὴν ἀρχαίαν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου σέβας τῶν Σπαρτιατῶν, τοσοῦτον ἤλλαττε θριαμβεύουσα καὶ τὰς λοιπὰς νομοθεσίας τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων. Τότε ὁ Φοιβίδας ἐξουσιάζει τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, καταπατῶν ἀ-

(α) Οὐ γὰρ τοῦ πολέμου κύριος (ὁ βασιλεὺς) ἐγένετο, καὶ τὴν εἰρήνην ἐπρουτάνευσε καὶ τῶν παρόντων πραγμάτων ἐπιστάτης καθίσταται, οὐχ ὡς ἐκεῖνον πλέομεν, ὡσπερ πρὸς θεσπότην, ἀλλήλων κατηγοροῦσάντες·
(Ἰσοκράτ. Παναθην.)

(β) Ἄνευ θ' ὁμοθυμίας οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθῆ· οὔτ' οἶκος καλῶς οἰκηθῆι. (Ξενοφ. Ἀπομνημ. Βιβλ. Δ. Κεφ. IV. § 15—16.)
Ὁρα τοῦ περιήρητου Διάλογου τοῦ Πλάτωνος Γοργίου.

νυποστόλως τὰ ἱερότερα δίκαια τῶν Ἐθνῶν. Ἡ Σπάρτη ἐρθεαται εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς δυνάμεως. Ἀπ' αὐτὴν ἐξέρχονται αἱ προσαγαί καὶ τὰ δεσμὰ τῆς Ἑλλάδος. Καμμία πόλις, ἢ λαὸς, δὲν ἐτόλμα νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν παντοδύναμον θέλησίν της. Ἡ φύσις ὁμως τῆς ἀδικίας εἶναι νὰ ζημιοῖ τὸν ἀδικοῦντα πρῶτον, καὶ ὑστερον τὸν ἀδικοῦμενον· καθὼς τὰ τέκνα τῶν ἐχιθίων κατασπαράττουσι πρῶτον τὴν κοιλίαν τῆς ἰδίας αὐτῶν μητρὸς, πρὶν ἐλάψωσι τοὺς ἄλλους. Ἡ ἱστορία ἐδίδαξε πολλάκις, ὅτι ἡ εὐημερία τῶν Ἐθνῶν οὔτε ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἀδικίας, οὔτε διατηρεῖται δι' ἀνομίας· ἀλλ' ὁ ὀρθὸς λόγος σπανίως ἐδυνήθη νὰ καταπέισῃ τὸν δυνατὸν νὰ μὴ καταπιέξῃ τὸν ἀδύνατον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Η Ο Ν .

Π Ε Ρ Ι Τ Ο Ὑ Θ Η Β Α Ϊ Κ Ο Ὑ Π Ο Λ Ε Μ Ο Ὑ .

Οὐδὲν γὰρ, οἶμαι, τοσοῦτον κακὸν εἶναι ἀνθρώπῳ, ὅσον θόξα ψευδῆς.

(Πλάτων. εἰς Γοργίαν.)

Ὁ Φοιβίδας εἶχε κυριεύσει τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Θεβῶν παρ' ἀδείας, τρόπον τινα, τῆς Σπάρτης, ἣτις ἐπιπλήττει τὸν ἄρπαγα, ἀλλ' ἐγκολποῦται τὴν ἄρπαγὴν καὶ διορίζει φρουρὰν καὶ φρουράρχους, οἵτινες καταδικάζουσι τὸν Ἰσμηνίαν καὶ πολλοὺς ἐναρέτους Θεβαίους, διώκουσιν ἄλλους, ἐπιβάλλουσι φόρους, καὶ καταπιέξουσι τὸν λαὸν τέσσαρα ἔτη. Ἐπτὰ ἐξόριστοι Θεβαῖοι, τετρημένοι δυνάμεως, χρημάτων καὶ μέσων, ἐπεχείρησαν νὰ ἐλευθέρωσιν τὴν πατρίδα των καὶ νὰ καταστρέψωσι τὴν μέγαν κα-

λοσσόν τῆς Σπάρτης (α). Οὗτοι συναθροίζονται εἰς τὸ Θριάσιον πεδίον· ἐνδύονται χωρικά φορέματα, καὶ ὠφελούμενοι ἀπὸ τοῦ σκότος ἀσελήνου νυκτός, εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ Φυλλίδας εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς πολυτελὲς δεῖπνον νὰ φέρῃ εἰς τοὺς εὐωχουμένους φρουράρχους τὰς ὠραιότερας παρθένους. Πρὸ πολλοῦ τὰ λιτὰ καὶ ἐγκρατῆ συσσίτια εἶχον μεταβληθῆ εἰς κοικιπάλης καὶ μέθης αἰσχρὰ καταγώγεια. Ὁ ἄφθονος οἶνος τοῦ Φυλλίδα εἶχεν ἤδη ταραξῆει τὰς κεφαλὰς τῶν Σπαρτιατῶν, ὥστε ἀποκρίνονται εἰς τὸν ἐξ Ἀθηνῶν ἀπεσταλμένον, διὰ νὰ ρα- νερώσῃ τὴν συνομοσίαν «ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα». Ἡ πρώτη μοῖρα τῶν συνομοιωτῶν εἰσέρχεται μὲ γυναικεῖα ἐνδύματα εἰς τὸ συμπόσιον· καὶ ὀρμήσαντες οὗτοι ἐφόνευσαν τὸν Ἀρχίαν, τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς λοιπούς. Ἡ δευτέρα, ὀδηγούμενη ἀπὸ τὴν Πελοπίδα, σφάττει τὸν Λεοντίδα καὶ τὸν Ἰπάτην· καὶ ἐνωθεῖσαι ὕστερον, ἐκάλεσαν καὶ τοὺς λοιπούς συνομώτας καὶ τὸν λαὸν εἰς ἐλευθερίαν. Οὗτοι πολιορκοῦσι τὴν Ἀκρόπολιν καὶ βιάζουσι τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παραδοθῶσιν. Ἡ Σπάρτη ἀπεφάσισε δι' ὀπλων νὰ κυριεύσῃ ἐκ νέου τὰς Θήβας καὶ νὰ τὰς μεταβάλλῃ εἰς ἄλλην Μεσσηνίαν (β). Τοιαύτη εἶναι ἡ αἰτία τοῦ μεταξὺ Θηβαίων καὶ Σπάρτης πολέμου.

Προσκαλοῦσιν οἱ Σπαρτιᾶται ἡγεμονικῶς τοὺς συμμάχους τῶν· καὶ, διὰ νὰ κρύψωσιν εὐκολωτέρως τοὺς σκοπούς των, κηρύττουσιν εἰς γενικὴν συνέλευσιν τὰς περὶ αὐτονομίας συνθήκας τῶν πόλεων, ἀφίγοντες ἐκτὸς τοῦ καταλόγου μόνους τοὺς Θηβαίους· καθότι τὸ μορμολύκειον τῆς κεκρυμμένης καὶ ὑπόβου- τυραννίας ὑπῆρξε πάντοτε τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας. Προ-

(α) Ξενοφ. Ἑλλην. Ἱστορ. Βιβλ. V. Πλούταρχ. εἰς βίον Πελοπίδου· ὁ αὐτὸς εἰς τὸ περὶ Λακίμων. τοῦ Σωκρ.

(β) Ξενοφ. αὐτόθι. Πλούταρχ. εἰς βίον Πελοπίδου.

τείνει ὁ Κλεόμειρος ἐν εἶδος συμμοχικοῦ τῶν Ἑλλήνων συστήματος. Ἄλλ' ἡ Σπάρτη, μεταχειριζομένη τὴν αὐτονομίαν, ὡς στρατήγημα, ἀπέρριψε τὸ πρόβλημα· καὶ ἀναλαβοῦσα τὸν σιδηροῦν θώρακά της, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑποτεταγμένων συμμάχων της, προχωρεῖ ὡς καταπληκτικὸν μετέωρον, διὰ νὰ ἐξοντώσῃ καὶ τοὺς πολίτας, καὶ τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Διὰ τοῦτο, εἶπεν ὁ Ξενοφῶν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶχεν ἤδη τυφλώσει τοὺς Ἕλληνας, θέλων νὰ ἀπολέσῃ αὐτοὺς καὶ τὰς παρανομίας αὐτῶν (α). Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος εἶναι ἡ πρόσεγγυς αἰτία τῆς πτώσεως τῶν Ἀθηνῶν, ὁ δὲ Θηβαϊκὸς τῆς Σπάρτης.

Ἡ Σπάρτη εἶχε χρήματα πολλὰ, συμμάχους, στόλους, καὶ στρατεύματα ἐξησκημένα καὶ πολυάριθμα, εἶχε στρατηγούς ἐμπειροπολέμους, τὴν εὐνοίαν τῆς Περσίας, καὶ τὸ φοβερὸν αὐτῆς ὄνομα καὶ ὑπόληψιν· ἀλλ' ἦτον ἤδη διεφθαρμένη, καὶ ἐπεχειρίζετο πόλεμον ἀδίκον καὶ παράνομον.

Οἱ δὲ Θηβαῖοί εἰσι πτωχοί, ὀλίγοι, ἀδύνατοι, καὶ ἀπειροπόλεμοι· οὔτε συμμάχους, οὔτε στρατεύματα, οὔτε προστασίας βασιλέων ἔχουσι· καὶ μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας, ἐλογίζοντο ἀβέλτεροι, νωθοί, καὶ σκαιοὶ παρὰ πάντων. Δύω μεγαλοφυεῖς ἄνδρες, συμμαχούσης τῆς θείας δικαιοσύνης, ἀνεπλήρωσαν τοσούτων πραγμάτων ἔλλειψιν. Ὁ μὲν Πελοπίδας, ζωηρὸς καὶ τολμηρὸς ἐνθουσιαστής, γυμνάζει τὰ ὀλίγα στρατεύματα τῶν Θηβαίων, καὶ φευγομαχῶν, τοὺς μὲν συμπολίτας του ἐμψυχώνει, τοὺς δὲ ἐχθροὺς ἀποκάμνει. Ὁ δὲ ἀσύγκριτος ἦρως τῶν Θηβῶν, ἄγνωστος μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας, ἀφίνει τὰ σπουδαστήρια καὶ τὴν Πυθαγορικὴν μελέτην του, παρουσιάζεται εἰς τὸν κίνδυνον τῆς πατρίδος του, διὰ νὰ νικήσῃ τὴν ἀήττητον

(α) Ξενοφ. αὐτόθι.

Σπάρτην, διὰ νὰ σκορπίσῃ τὰ πολυάριθμά της στρατεύματα, νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς καταπιεζομένους λαοὺς, νὰ ἐγείρῃ πόλεις, νὰ διαβῆ τὸν Εὐρώταν, νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀλαζοῦσαν, καὶ νὰ ἀφήσῃ τὸ παράδειγμα τῆς ὑψηλῆς στρατηγίας εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

Αἱ Ἀθηναίαι μὲν ἐμείναν αὐδέτεραι· ἀλλ' ὁ Πελοπίδας, καταπείθει τὸν κοῦφον Σφοδρίαν, ὅτι, ἂν κυριεύσῃ τὸν Πειραιᾶ, θέλει ἐπικινεθῆ παρὰ τῶν ἐφόρων καὶ τῶν συμπολιτῶν του. Ἐπείσθη καὶ αὐτὸς μὲν ἀπέτυχεν· ἠνάγκασεν ὅμως τοὺς Ἀθηναίους, ἀγνοοῦντας τὴν σκευωρίαν, καὶ ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὴν ἀδικίαν τοῦ Φοιβίδα, νὰ πολεμήσωσι τοὺς ἐπιβούλους σκοποὺς τῆς Σπάρτης καταναυμαχοῦντες (ὁ Χαβρίας καὶ ὁ Τιμόθεος) δις τὸν Σπαρτιατικὸν στόλον.

Ὁ Ἀγησίλαος ἐστρατεύει μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐκλεκτοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Θηβαίων. Οὗτοι δὲ ὄντες ὀλίγοι, καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀντιπαραταχθῶσιν, ἀνθίστανται φυγομαχοῦντες (α), καὶ γυμναζόμενοι κατ' ὀλίγον ὀλίγον, ἤρχισαν νὰ ἐναντιώνωνται προμαχόμενοι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Πελοπίδας ἠτοίμασε τὰς εἰς Τενάγραν καὶ Τέγυραν περιφρήμους μάχας, ὅπου εἰς μὲν τὴν πρώτην ἐθχνάτωσεν ἰδιοχείρως τὸν Λακεδαιμόνιον στρατηγόν· εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἀφοῦ ἔπεσε νεκρὸς ὁ Γοργολέων, ἔσφαξε μέγα μέρος Σπαρτιατῶν, τοὺς λοιποὺς ἠνάγκασεν εἰς φυγὴν, τὴν δὲ Σπάρτην νὰ ζητήσῃ ἀνκνωχὴν, τὴν ὁποίαν ὅμως διέλυσε μετ' οὐ πολὺ τὸ ἀπάνθρωπον κίνημα τῶν Θηβαίων κατὰ τῶν Πλατκιέων καὶ Θεσπιέων, οἵτινες, χωρὶς ν' ἀδικήσωσιν ποτε τοὺς Ἕλληνας ἐπολέμησαν καὶ εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ εἰς αὐτὸ τὸ πεδῖον τῶν Πλαταιῶν, ὑ-

(α) Ξενοφ. Ἑλληνικ. Ἱστορία. Βιβλ. IV. Κεφ. 20. Διόδωρ. Σικελιώτ. Βιβλ. XV.

πὲρ τῆς σωτηρίας ὅλης τῆς Ἑλλάδος: ἀνοσιούργημα ἀσύγγνωστον καὶ τὸ ὁποῖον ἐτιμώρησε μετ' ὀλίγους χρόνους διὰ πυρός καὶ μαχαίρας ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Ἠγανάκτουν οἱ ἀλαζόνες Σπαρτιᾶται βλέποντες λαόν, ὃς τις ποτὲ δὲν ἠξιώθη τὰ δευτερεῖα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱεραρχίαν, νὰ φιλονεικῇ ἤδη περὶ τῶν πρωτείων μὲ αὐτὴν τὴν ἀκαταμάχητον Σπάρτην. Κινεῖ ὁ Κλεόμβροτος μετὰ τεσσάρων καὶ εἴκοσι χιλιάδων πεζικοῦ στρατοῦ, καὶ χιλίων ἑξακοσίων ἰππέων, καὶ μὲ ἀπόφασιν νὰ κατασκάψῃ τὰς Θήβας· μόλις ἐδυνήθησαν οἱ Θηβαῖοι ν' ἀντιπαρατάξωσιν ἑξ χιλιάδας στρατεύματα καὶ τετρακοσίους ἰππεῖς, καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν ἑνὸς φιλοσόφου στρατηγοῦ.

Οἱ δύο στρατοὶ ἀπαντῶνται εἰς τὰ Λεῦκτρα, κώμην ἀπαθανατισθεῖσαν ἔκτοτε τῆς Βοιωτίας. Οἱ Μάντεις λέγουσιν εἰς τὸν Ἐπαμεινώνδα, ὅτι οἱ οἰωνοὶ δὲν φαίνονται ὑπὲρ αὐτοῦ: » Εἷς οἰωνός, ἀπεκρίθη ὁ ἦρως, ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πά- » τρης » (α). Ὁφελούμενος δὲ ἀπὸ τὴν ἀρμοδίαν θέσιν του, καὶ ἀπὸ τὴν παράταξιν τῆς παραπλαγίου γραμμῆς, τὴν ὁποῖαν πρῶτος ἐπενόησε, προσβάλλει μετὰ μεγίστης ὀρμῆς, καὶ, ὡς λέγουσιν οἱ Συγγραφεῖς, δίκην σφηνός, καὶ διασπᾷ τὸ δεξιὸν κέρας τῆς πυκνῆς φάλαγγος τοῦ ἐχθροῦ· πίπτει νεκρός ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος, νικῶνται κατὰ κράτος οἱ Σπαρτιᾶται. Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας ἔδειξε τὰ μεγάλα σχέδια τῆς νέας καὶ ἕως τότε ἀγνώστου πολεμικῆς τακτικῆς (β).

(α) Ξενοφ. αὐτόθι Βιβλ. VI.—Πλούτ. εἰς Ἀγησίλχον.

(β) Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἰδὼν, ὅτι ἔχει νὰ πολεμήσῃ πυκνὴν φάλαγγα, καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀντιτάξῃ εἰ μὴ τὸ τεταρτημόριον, ἐδυνάμωσε τὸ ἀριστερὸν μέρος τῶν Θηβαίων διὰ τοῦ ἱεροῦ Λόχου, καὶ ἐκλεκτῶν ὀπλιτῶν περισσότερον ἀπὸ τὸ δεξιὸν τῆς Σπαρτιατικῆς φάλαγγος. Τὸ δὲ δεξιὸν αὐτοῦ

Φόβος πανικός κατέλαβε τοὺς Σπαρτιάτας εἰς ἐκείνην τὴν ἀπροσδόκητον μάχην· ὁ ἀριθμὸς τῶν φυγάδων ἦτο, λέγουσι, τοσοῦτος, ὥστε ὁ Ἀγησίλαος δι' ἀδείας τῶν ἐφόρων ἀπεφάσισε νὰ κοιμίσῃ μίαν ἡμέραν τὸν νόμον τοῦ Λυκούργου, τὸν παιδεύοντα τὸν λειποτάκτην, διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὸ πλῆθος τῶν φυγόντων.

Αἱ λαμπραὶ νίκαι, καὶ ἐτι μᾶλλον ἢ φρόνησις καὶ αἰμεγάλαι ἀρεταὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδα εἰλκυσαν τὴν σεβασμὸν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ συμμαχικοὶ λαοὶ, ἀφίνοτες τὴν Σπάρτην, προσεκολλῶντο εἰς τοὺς Θηβαίους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔδιδον ἤδη τὰ πρωτεῖα· ὁ δὲ εὐτολμὸς Στρατηγὸς μετὰ τὴν εἰς Λεῦκτρα νίκη, προχωρῶν ἀφόβως, εἰσέρχεται εἰς τὴν Λακωνίαν, διαρπάζων καὶ πυρπολῶν τὴν χώραν διαβαίνει σοβαρῶς τὸν πλημμυρισμένον Εὐρώταν ἀπέναντι τῶν πεφοβισμένων Σπαρτιατῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ γηραιοῦ Ἀγησιλάου, ὅστις ἐκπλαγεὶς διὰ τὸ παράδοξον τοῦ τολμημάτος, ἀναπηδῶν ἐξεφώνησεν, ὡ τοῦ μεγαλοπράγμονος!

Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας, κινούμενος ἀπὸ εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς ἐννοίας, ἀφοῦ ἐταπείνωσε τὴν ἀλαζόνα Σπάρτην, ἀπεκατέστησεν αὐτόνομον τὴν Ἀρκαδίαν, ἐδίωξε τοὺς Σπαρτιάτας ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, ἐσύστησε τὴν Μαντίνειαν, καὶ ἔκτισε τὴν Μεγαλόπολιν· ἐπιστρέφει εἰς τὰς Θήβας, πλήρης λαμπρότητος καὶ δόξης, ἀνασκελίζων καὶ καταστρέφων τὴν παράκαιρον ἀντίστασιν τοῦ Ἀθηναίου Ἰφικράτους· ἀλλ' ἐγκαλεῖται ἀπὸ τὴν δη-

ἄφησε μὲν ἀδυνατώτερον, ἀλλ' ἐκτὸς σχεδὸν κινδύνου, καὶ ὡς ἐπίκουρον. Ὁ Κλεόμβροτος, παρατηρήσας τὴν παράδοξον τάξιν καὶ παραχθεὶς ἀπεφάσισε νὰ προσβάλλῃ πλαγίως. Ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καιρὸς, καθότι ὁ ὀρμητικὸς Πελοπίδης τὸν ἐπερικύκλωσε καὶ ἐθεσβίωσε τὴν νίκην εἰς τὸν μέγαν στρατὸν τῶν Θηβῶν.

μοκοπικὴν μερίδα τῶν Θηβαίων, ὅτι ἐκράτησε τὴν βιοταρχίαν παρ' ἀδείας, τέσσαρας μῆνας περισσότερον· « Εἶμαι ὑπεύθυνος, εἶπε, μετὰ σοβαρᾶς μεγαλοπρεπείας, διὰ τοῦτο· πλὴν μετὰ τὴν καταδίκην γράψατε ἐπὶ τοῦ τάφου, ὅτι ὁ Ἐπαμεινώνδας χωρὶς τὴν ἀδειαν τοῦ Συμβουλίου ἐνίκησε τὴν τετραπλασίαν δύναμιν τῶν Σπαρτιατῶν· εἰσέβαλε καὶ εἰς τὴν Λακωνίαν ἀδῆωτον οὔσαν πρὸ πεντακοσίων ἐτῶν· κατώκισε τοὺς Μεσσηνίους ἐλευθερώσας τὴν πόλιν αὐτῶν, κατακρατουμένην πρὸ τριῶν περίπου ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ τὴν Σπάρτην· ἀπεκκτέστησεν αὐτόνομον τὴν Ἀρκυδίαν· καὶ ἐλευθερώσας ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ παρὰ τῆς Σπάρτης σφετερισθέντα αὐτῶν δίκαια (α) ». Ἐξεπλάγη ἡ βουλὴ τῶν Θηβαίων· καὶ χειροκροτήσας ἐνθουσιῶν ὁ δῆμος ἔφερε πανηγυρικῶς τὸν ἀπκράμιλλον τοῦτον ἄνδρα εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς του (α).

Τὸ ὄνομα τῶν Θηβαίων κατήντησε φοβερόν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν. Αὐτοὶ διέταττον ἤδη τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῶν γειτνιαζόντων λαῶν· εἷς μοχθηρὸς τυραννίσκος, καλούμενος Φερραῖος, κατεπίεζε τὴν Θετταλίαν. Ὁ Πελοπίδας, ἐλθὼν μετὰ τῶν Θηβαίων τὸν ἠνάγκασε νὰ μετριάσῃ τὴν πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ σκληρότητα· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν στρατευμάτων, ἠκολούθει ὁ τύραννος τὴν παλαιάν του ἔξιν. Ὁ Πελοπίδας ἐλθὼν τὸ δεύτερον ὡς πρέσβυς, ἐφυλακίσθη ἀπὸ τὸν Φερραῖον· κινεῖ ὁ Ἐπαμεινώνδας, καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Θετταλίαν, ἐλευθερώνει τὸν

(α) Πλούταρχος εἰς βίον Πελοπίδου. Ὁ αὐτὸς περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. Ξενοφ. Ἑλληνικὴ Ἱστορία Βιβλ. 5'

(β) Πλούταρχ. καὶ Ξενοφ. αὐτόθι.

Διόδ. Σικελιώτ. Βιβλ. XV.—Δίλιαν. Παικίλ. Ἱστορ.—Κορνήλ. Νέπτις εἰς Ἐπαμεινώνδα.

συστρατηγόν του, καί, ἀπικνῶν τὸν ἐχθρὸν εἰς τόπον καλούμενον Κυνὸς Κεφαλαί, κατακόπτει τὸ στράτευμα τοῦ τυράννου, καὶ ἐλευθερίνει τὴν Θετταλίαν. Ὁ Πελοπίδας, θέλων νὰ τιμωρήσῃ ἰδιοχείρως τὸ βδέλυρον τέρας, προχωρεῖ ἀπερισκέπτως μεταξὺ τῶν φευγόντων ἐχθρῶν, καὶ γνωρισθεὶς ἐφρονέθη ματαίως, ὁ πρῶτος ἐλευθερωτὴς τῶν Θηβῶν (α). Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας, διατάξας καὶ τὰ πράγματα τῆς Μακεδονίας ἐπιστρέφει εἰς τὰ ἴδια καὶ εἰσέρχεται μὲ δημοκρατικὴν πραγματικῶς ἀρετὴν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον (β).

Ἡ Σπάρτη, ταπεινωθεῖσα καὶ ἀπελπιζομένη ἐζήτει βοήθειαν ἀπὸ τὸν ἐκπαλι φίλον αὐτῆς, τὴν Περσίαν. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας κατέπεισε τὸν βασιλέα νὰ μείνῃ οὐδέτερος· μόναι αἱ Ἀθῆναι δέχονται τὴν πρόσκλησιν, καὶ ἐτοιμάζονται νὰ ἐμποδίσωσι τὸν Θηβαϊκὸν χεῖμαρρον.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐκστρατεύει ἐκ νέου καὶ διευθυνόμενος διαβαίνει θαρράλαϊος τὸν Ἴσθμὸν καὶ εἰσέρχεται πάλιν εἰς τὴν Λακωνίαν. Ὁ Ἀγησίλαος περιέμεινε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν Μαντιέειαν· ἀλλ' ὁ Θηβαῖος στρατηγὸς συνέλαβε τολμηροτέραν ιδέαν: ἤγουν νὰ κυριεύσῃ τὴν μητρόπολιν Σπάρτην, ὡς φωλεάν, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ ἱστορικοῦ, πτηναρίων ἐγκαταλελειμμένων (γ). Ὁ Ἀγησίλαος, μαθὼν ἐκ περιστάσεως τὸ κίνημα εἰδοποιεῖ ἀμέσως τοὺς ἐφόρους, καὶ τρέχει ὁ ἴδιος ἐκτὸς ἑαυτοῦ εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνεύουσας πατρίδος του. Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας ἰδὼν μεματαιωμένον τὸν σκοπὸν του ἐστοχάσθη νὰ κακοποιήσῃ τοῦλάχιστον τὴν πόλιν, καὶ διαβάς τὸν Εὐρώταν, εἰσῆλθε λεη-

(α) Πλούταρχο, εἰς βίον Πελοπίδου.—Ξενοφ. αὐτόθι.

(β) Μεταξὺ τῶν νεωτέρων τοιοῦτόν τι ἔπραξεν εἰς τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἀμερικὴν ὁ περίδλιπτος αὐτῆς στρατηγὸς Βασιγκτόν.

(γ) Ξενοφ. Ἱστορία Ἑλληνική.

λατῶν καὶ ἀναστατώνων τὰ πάντα μέχρι τοῦ κέντρου τῆς ἀγορᾶς· ἔπειτα ἀλλάττων πορείαν κινεῖ πρὸς τὴν Μαντινείαν, διὰ νὰ καταλάβῃ ἐξαίφνης τὰ λείψανα τῶν Σπαρτιατῶν, οὗτοι εἶχον φθάσει καὶ ἑξακισχίλιοι Ἀθηναῖοι εἰς βοήθειαν αὐτῶν.

Ὁ Θηβαῖος στρατηγὸς ἐπροχώρει κατὰ στίχους, καθὼς ἐμελέτα καὶ νὰ συγκροτήσῃ τὴν μάχην. φθάσας δὲ πλησίον τῆς πόλεως ἐξηπάτησε πάλιν τὸν Ἀγησίλαον· κινήσας τὰ τάγματα ἐκ δεξιῶν μετέβαλε τὴν γραμμὴν, μεταφέρον εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦ πτέρυγα τοὺς ἐκλεκτοτέρους ὀπλίτας, ἀντικρὺ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῆς Σπαρτιατικῆς φάλαγγος· ἔπειτα χωρίσας τὸ κέντρον καὶ τὴν δεξιὰν πτέρυγα διέταξε νὰ κινήθωσι βραδύτερον, ὡς ἐπικούροι· ἔστησε μέρος ἰππέων ἐπὶ τινος γεωλήφου, διὰ νὰ βοηθήσωσιν εἰς καιρὸν ἀνάγκης, καὶ νὰ κόψωσι τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οὕτω παρατεταγμένος ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπροχώρει εἰς σχῆμα σφηνός. Ὁ Ἀγησίλαος ἐταράχθη, βλέπων τὸν ἀπροσδόκητον νεωτερισμὸν τοῦ Θηβαίου· Ὅλαι αἱ δυνάμεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ἠνωμέναι δὲν ἐφόβισαν τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν τῆς Σπάρτης, ὡς ἡ εὐτολμία καὶ ἡ τακτικὴ ἐμπειρία τοῦ Ἐπαμεινώνδα· « Ἀφῆτε, ἐφώναζε παρ' ἡλικίαν καὶ ἐκτὸς ἐχυτοῦ, ἀφῆτε, ὦ στρατιῶται, ὅλους τοὺς ἄλλους· ἂν πέσῃ ὁ δαιμόνιος οὗτος ἀνὴρ, τὰ πάντα γίνονται εἰς ἡμᾶς ὑποχείρια (α). » Προσβάλλει τὸ ἀριστερόν τῶν Θηβαίων, τὸ δεξιὸν κέρασ τῆς Σπαρτιατικῆς φάλαγγος. Ἡ σύγκρουσις ἦτο σφοδρά· τὰ ἀκόντια συνετρίβησαν· σύραντες τότε τὰ ξίφη, ἤρχησαν φονικωτάτην καὶ μανιώδη μάχην. Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας βλέπων

(α) Εἰ οὖν τοῦτον ἀνέλοιμεν, ῥᾶστα τοὺς ἄλλους ὑποχειρίους ποιήσομεν.
(Πλούταρχ. εἰς Ἀγησίλ. καὶ Λακων. Ἀπεφθέγμ.)

τὴν νίκην ἀμφιρέπῃ, ὄρμα ὁ ἴδιος μετ' ὀλίγων ἐκλεκτῶν, διασπᾶ τὴν φάλαγγα, καὶ προχωρῶν μέχρῃς αὐτοῦ τοῦ κέντρου, ἔσπειραν ἀταξίαν πανταχοῦ καὶ τρόμον. Οἱ Σπαρτιᾶται ὠθούμενοι καὶ χωρισθέντες ἐνέδοσαν. Φθάνει τὸ κέντρον καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν Θηβαίων· καὶ περικυκλώσαντες τὸ ἀριστερὸν κέρασ τῆς φάλαγγος ἐνίκησαν κατὰ κράτος τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες φεύγοντες ἀτάκτως, ἄφησαν τὸ πεδίον τῆς μάχης εἰς τοὺς νικητὰς Θηβαίους. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως πληγωθεὶς ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὸ στῆθος θανατηφόρως (α), δὲν ἄφησε νὰ ἐκβάλωσι τὸ βέλος, πρὶν ἰδῆ τὴν ἀσπίδα του καὶ βεβιωθῆ, ὅτι τὰ στρατεύματά του διώκουσιν εἰσέτι τοὺς κατεπτοημένους Σπαρτιάτας. Οὕτως ἐτελεύτησεν εἰς μίαν ἡμέραν ἡ προεδρία τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θεβῶν καὶ ὁ μεγαλύτερος, κατὰ τὸν Κικέρωνα, ἀνὴρ τῆς Ἑλλάδος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐδυνήθη νὰ συγκρίνη ὁ πολυμαθὴς Πλούταρχος εἰς τὴν λαμπρὰν πινακοθήκην τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν.

Εἰς τὰ Λεῦκτρα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Μαντίνειαν, ἴδομεν, λέγει, ὁ φιλολόκων Ξενοφῶν, διὰ πρώτην φοράν στρατεύμα πεζικὸν κινούμενον, ὡς αἱ τριήρεις. Αἱ δύο αὗται μάχαι λογίζονται πρὸ πάντων τὸ σχολεῖον καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς νεωτέρας τακτικῆς· δι' αὐτῆς ἐνίκησεν ὁ Φίλιππος τὴν Ἑλλάδα, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλέξανδρος τὴν Ἀσίαν, ὁ Καῖσαρ εἰς Φάρσαλον (β).

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο Πυθαγορικὸς φιλόσοφος, καὶ τοιοῦτος, οἷον ἐπιθυμεῖ ὁ Πλάτων νὰ ᾔηται ὁ διευθύνων τὰ κοινὰ πράγματα.

(α) Ὁ Ξενοφῶν καλεῖ τὸν πληγώσαντα στρατιώτην Καλλικράτην. Ἑλληνικ. Ἱστορία.—Ὁ Πausanias, Γρύλλον· τὸν υἱὸν δηλ· τοῦ Ξενοφῶντος Βιβλ. VIII. § 9. Βοιωτ. — Ὁ δὲ Πλούταρχος, Ἀντικράτην εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀγησιλάου.

(β) Εἰς τὴν αὐτὴν χροιάττει ὁ μέγας Φρειδερίκος τὴν δόξαν τῆς Hohenfridberg ἡμέρας· ὁ ἐνδόξος Ναπολέων τὴν εἰς Βαγδάμ κτλ. κτλ.

Εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἐφευρίσκει μεθόδους, διὰ νὰ νικήσῃ, καὶ νικᾷ, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς λαούς. Εἰς τὸ βῆμα εἶναι ἀκλόνητος· εἰς τὰς πρεσβείας ἀμίμητος· εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τοῦ οἴκον εὐπειθῆς υἱός· ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἐλάχιστος ἔμπροσθεν τοῦ νόμου. Ὁ σκοπὸς τοῦ φιλοσόφου τούτου στρατηγοῦ ἦτον ἀναντιρρήτως ἡ βελτίωσις ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἡ σοφία, ἡ μετριοφροσύνη, ἡ ἐγκράτεια, αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατηγικαὶ ἀρεταὶ τοῦ εἰλικύσαν τὸν σεβασμὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτῶν τῶν βαρβάρων· τὸ ὄνομά του ἦτο τὸ φέβετρον τῶν ἐχθρῶν τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. Μετήλλαξε τὴν πολεμικὴν τακτικὴν διὰ νὰ νικήσῃ, καὶ νικήσας ἀπεκατέστησε τὴν ἐθνικότητα εἰς τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς Ἀρκάδας, τοὺς Μεγαλοπολίτας, κ. τ. λ. Τιμωρῶν δὲ τοὺς τυράννους εἰς τὴν Ἑλλάδα, Θεσσαλίαν, καὶ Μακεδονίαν, ἠλευθέρωνε πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὰ ἔθνη· ἀλλὰ δὲν ἐπέζησε διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ μέγα τῆς μεταρρυθμίσεως σχέδιον. Ἐταπείνωσε τὴν ἀλαζονίαν τῆς Σπάρτης· ἐπέστρεψε τὴν ἀνεξαρτησίαν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς δημοκρατίας τῆς Ἑλλάδος· καὶ, ἐξαγαγὼν τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν νομιζομένην νωθρότητα καὶ ἀβελτηρίαν, τὴν ὕψωσεν εἰς περιοπὴν δόξης καὶ εὐκλείας, διὰ νὰ πέσῃ ἐκ νέου μετὰ τὸν ἄωρον θάνατόν του. Οὕτως ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὡς λαμπρὸν μετέωρον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐφάνη, ἔλαμψε καὶ ἐσβέσθη.